

De onderspitsdelver

Thomas Bernhard

Vertaald uit het Duits
door Chris Bakker

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Een lang vooruitberekende zelfmoord, dacht ik, geen spontane daad van vertwijfeling.

Ook Glenn Gould, onze vriend en de belangrijkste pianovirtuoos van de eeuw, is maar eenenvijftig geworden, dacht ik bij het betreden van het logement. Alleen heeft hij er niet zoals Wertheimer een eind aan gemaakt, maar is, zoals dat heet, *een natuurlijke dood* gestorven.

Vierenhalve maand New York en steeds weer de *Goldbergvariaties* en *Die Kunst der Fuge*, vierenhalve maand *Klavierexercitien*, zoals Glenn Gould steeds weer in het Duits gezegd heeft, dacht ik.

Precies achtentwintig jaar geleden hadden we in Leopoldskron gewoond en bij Horowitz gestudeerd en (dat gold voor Wertheimer en voor mij, maar niet voor Glenn Gould uiteraard) gedurende een volledig verregende zomer van Horowitz meer geleerd dan in de acht jaar Mozarteum en Wiener Akademie daarvoor. Horowitz had al onze professoren onbeduidend gemaakt. Maar deze verschrikkelijke leraren waren noodzakelijk geweest om Horowitz te begrijpen. Tweeënhalve maand regende het onafgebroken en we hadden ons in onze kamers in Leopoldskron gebarricadeerd en werkten dag en nacht, slapeloosheid (van Glenn Gould!) was voor ons de beslissende toestand geworden, 's nachts maakten we ons eigen wat Horowitz ons overdag had geleerd. We aten bijna niets, hadden al die tijd ook geen last meer van de

rugpijn die we altijd hadden toen we nog bij onze oude professoren studeerden; bij Horowitz trad deze rugpijn helemaal niet op, omdat we zo intensief studeerden dat die niet op kón treden. Toen we de lessen bij Horowitz hadden beëindigd was duidelijk dat Glenn al een betere pianist was dan Horowitz zelf, ineens had ik de indruk gehad dat Glenn beter speelde dan Horowitz en vanaf dat moment was Glenn voor mij de belangrijkste pianovirtuoos van de hele wereld, hoeveel pianisten ik vanaf dat moment ook hoorde, niemand speelde zoals Glenn, zelfs Rubinstein, van wie ik altijd gehouden heb, was niet beter. Wertheimer en ik waren even goed, ook Wertheimer heeft steeds weer gezegd, Glenn is de beste, ook al durfden we nog niet te beweren dat hij *de beste van de eeuw* was. Toen Glenn naar Canada terugging, waren we *onze Canadese vriend* in feite kwijt, we dachten niet hem ooit nog terug te zien, hij was zo zeer bezeten van zijn kunst, dat we wel moesten aannemen dat hij die toestand niet lang meer zou kunnen volhouden en binnen korte tijd zou sterven. Maar twee jaar nadat we met hem bij Horowitz gestudeerd hadden, speelde Glenn op de Salzburger Festspiele de Goldbergvariaties die hij twee jaar daarvoor met ons op het Mozarteum dag en nacht geoeffend en steeds weer gerepeteerd had. Na zijn concert schreven de kranten dat nog *geen pianist* de Goldbergvariaties zo briljant gespeeld had, na zijn concert

in Salzburg schreven ze dus wat wij twee jaar daarvoor al beweerd en geweten hadden. We hadden met Glenn na zijn concert afgesproken in de *Ganshof* in Maxglan, een gelegenheid waar ik altijd graag kwam. We dronken water en zeiden niets. Zonder te aarzelen had ik bij ons weerzien tegen Glenn gezegd dat wij, Wertheimer (die vanuit Wenen naar Salzburg was gekomen) en ik, geen seconde aan een weerzien met hem, Glenn, gedacht hadden, onze enige gedachte was steeds alleen maar geweest, dat Glenn na zijn terugkeer uit Salzburg in Canada spoedig aan zijn *kunstbezetenheid*, aan zijn *pianoradicalisme* te gronde zou gaan. Ik had zowaar het woord *pianoradicalisme* tegen hem gebezigd. *Mijn pianoradicalisme* zei Glenn sindsdien steevast en ik weet dat hij deze uitdrukking ook in Canada en Amerika steeds weer gebruikt heeft. Toen al, dus bijna dertig jaar voor zijn dood, had Glenn van geen andere componist meer gehouden dan van Bach, op de tweede plaats kwam Händel, Beethoven verachtte hij, zelfs Mozart was, als *hij* over hem sprak, niet langer die door mij als geen ander geliefde componist, dacht ik terwijl ik het logement betrad. Niet één enkele noot heeft Glenn ooit aangeslagen zonder mee te hummen, dacht ik, geen andere pianist heeft deze gewoonte ooit gehad. Over zijn longziekte sprak hij alsof het zijn tweede kunst was. Dat we tegelijk dezelfde ziekte hadden gehad en daarna altijd gehad hadden,

dacht ik, en dat uiteindelijk ook Wertheimer deze ziekte gekregen had. Maar Glenn is niet aan die longziekte te gronde gegaan, dacht ik. De uitzichtloze situatie waarin hij zich in bijna veertig jaar heeft *ingespeeld* is hem fataal geworden, dacht ik. Hij heeft het pianospelen niet opgegeven, dacht ik, uiteraard niet, terwijl Wertheimer en ik het pianospelen opgegeven hebben, omdat wij het niet tot zo iets monstrueus gemaakt hebben als Glenn, die uit dat monstrueuze geen uitweg meer gevonden heeft, die ook helemaal niet de wil heeft gehad om een uitweg uit dat monstrueuze te vinden. Wertheimer liet zijn *Bösendorfer* vleugel veilen in het Dorotheum, ik gaf mijn *Steinway*, om er niet meer door gekweld te worden, op een dag aan de negenjarige dochter van een onderwijzer uit Neukirchen bij Altmünster. Het onderwijzerskind had mijn *Steinway* binnen de kortste keren geruïneerd, mij deed dat geen pijn, integendeel, ik sloeg deze stompzinnige verwoesting met een pervers genoeg gade. Wertheimer had, zo zei hij zelf steeds weer, zich op de *geesteswetenschap* gestort, ik was aan mijn *verkommeringsproces* begonnen. Zonder de muziek, die ik van de ene op de andere dag niet meer kon verdragen, verkommerde ik, zonder de muzikale *praktijk*, de *theorie* had vanaf het eerste moment alleen maar een desastreuze uitwerking op me. Van het ene moment op het andere had ik de piano, mijn eigen piano, gehaat, had ik mezelf

niet meer kunnen horen spelen; ik wilde me niet meer aan mijn instrument *vergrijpen*. Daarom zocht ik op een dag de onderwijzer op om hem van mijn geschenk, mijn Steinway, op de hoogte te stellen, ik zou gehoord hebben dat zijn dochter aanleg voor piano had, had ik tegen hem gezegd en hem van het Steinwaytransport naar zijn huis op de hoogte gesteld. Ik zou *bijtijds* tot het inzicht zijn gekomen dat een virtuozen carrière voor mij niet was weggelegd, had ik tegen de onderwijzer gezegd, aangezien ik in alles altijd alleen maar *het hoogste* wilde, moest ik me losmaken van mijn instrument, want daarop zou ik vast en zeker, zo had ik plotseling ingezien, het hoogste niet bereiken, dus sprak het vanzelf dat ik mijn piano aan zijn getalenteerde dochter ter beschikking stelde, nooit ofte nimmer zou ik de klep van mijn piano meer openklappen, had ik tegen de verblufte onderwijzer gezegd, een tamelijk primitieve man die met een nog primitievere vrouw, eveneens uit Neukirchen bij Altmünster, getrouwd was. De transportkosten zijn vanzelfsprekend voor mijn rekening! had ik tegen de onderwijzer gezegd, met wie ik van jongs af bekend en vertrouwd ben, alsook met zijn simpelheid, om niet te hoeven zeggen domheid. De onderwijzer heeft mijn geschenk *onmiddellijk* aangenomen, dacht ik terwijl ik het logement betrad. Ik had geen moment in het talent van zijn dochter geloofd; van alle kinderen van onderwijzers op het platteland

wordt altijd beweerd dat ze talent zouden hebben, in het bijzonder voor muziek, maar in werkelijkheid hebben ze helemaal nergens talent voor, al deze kinderen zijn altijd volstrekt talentloos en als zo'n kind op een fluit kan blazen of op een citer kan tokkelen of op een piano kan pingelen, dan is dat nog geen bewijs van talent. Ik wist dat ik mijn kostbare instrument aan de absolute nietswaardigheid zou uitleveren en juist daarom liet ik het naar de onderwijzer brengen. De onderwijzersdochter heeft mijn instrument, een van de beste überhaupt, een van de zeldzaamste en dus gewildste en dus ook kostbaarste, binnen de kortste keren te gronde gericht, onbruikbaar gemaakt. Maar juist dit verloop van de te gronde richting van mijn geliefde Steinway was precies wat ik *wilde*. Wertheimer heeft zich op de geesteswetenschappen gestort, zoals hij steeds weer gezegd heeft, ik heb mijn verkommeringsproces in gang gezet en doordat ik mijn instrument naar het huis van de onderwijzer had laten brengen, was dit verkommeringsproces door mij op de best mogelijke wijze ingeleid. Wertheimer had echter nog jaren nadat ik mijn Steinway aan de onderwijzersdochter had gegeven pianogespeeld, omdat hij nog jaren gedacht heeft pianovirtuoos te kunnen worden. Hij speelde overigens duizendmaal beter dan de meeste van onze in het openbaar optredende pianovirtuozen, maar uiteindelijk had het hem niet bevredigd in het gun-